

A black and white photograph showing a large industrial facility, possibly a shipyard or a steel mill. In the foreground, there is a body of water reflecting the sky. Several large cranes are visible along the shoreline, some with long jibs extending over the water. In the background, there are large industrial structures and buildings. The overall scene depicts a busy industrial environment.

И. САПОЖКОВТУҢ фотозу. СЭТА-ның фотохрониказы.

ТУРА-СОРУК ТУРДА

М. ДАМЧАЯ.
1987 ч. июнь 10.

Ч АДАНАГА, ЧАДАНА хемин эринге бо чыдаан ионь айны баштайгы хүнүм болган халап дугайында меэз ЧАДАНАГА, ЧӨНӨ-ХЕМЖИ районга, республика наймсады чадар чедир кыска хууаада тарай берген.

Хамыктыг мурунда сагындырар чадар чүе чүд дээрге, оң халаага таарышканын ионь чыдаан-оол Ооржак болган. Чыдаан-оол Ооржактың дугайында үстүндө чугаалаан бис, костюм садып алгаш «хэмжик» таймалдырган кижиле ош кышкыл. Белек-оол Ховалыг Чаданада төмүр-дөш үчүстүгү ажилдап турган, оон үгүс орук-септеге-тудуг эргеленип кирер деп турган кижилер. Ол хун ажилдап эгээр деп турган, кхайга итирп ол үдүсө каттышкан.

Ионь 1-нч кезжээ Чаданага соксуулар-даа болза, ас турган. Чыгып чайын баштайгы айы үнүп келгенде, өөрүшкүманий чөре элээр болгай. Чырык хүнге, даяр-гы амыдыралга чоргаарал, илгез улам хайгырар. Чаданага ол хүн ииний халап болур деп кийин-даа дүжүгө кирбиз: хоорайкылар чаданка амыдырал-бисе чурттап турган. Оске хүндерден илалар чүе чок. Чүгүлде септегини амыдыралга дөшүгө эскериле болган: ол чүд дээрге автомобиль кижилерини кергезбиз, машина шимчедик, кичине кудур. «Тосол А-40» деп болууда каянста савалык автотурга ажил-агы барган. нар магазинге киргенин. Ону келген садып алышканын аразында ийн-чаныс кижиле улаа-дараа сайп ап турган.

Кызыл РАЙОНДА Кур-Чер суурдан бо чыдаан февралда келген Чыдаан-оол Ооржак деп кижиле ол хүн костюм садып алган чүе-дир. Чогул ол кайы-даа албан чөреинге турум ажилга кирбиз. Улаууңуу дууузда дилең бугуар өг мажы чазан берил турган. Ол хүн Ч. Ооржак ол костюмга шыгжааган казыр-бисе төрөл кижиле бисе, бичиңга келсе, чогул болуу жин-балгайт-даа, өг-бүлө-даа чок (өг-бүлө-дөш чаргалан).

Оң каянста-даа чүе тууду алган чоранын кергенин баса бар, мычылда-даа ону кым-даа ожааваан. Садып алган костюм экел кааш, чо-руй барган.

Ч. Ооржакка өске кижилер-ниц каажан, кааа, каянчаар каттыжа бергенин кым-даа бич-бис. Оларын бөлдүрүп алган, Ооржактын костюмун «чуура», хоралыг чачыл элериң Чадана хемини кыдымиче кирип чыкканын кым-даа көрбөз, көрө-даа эскер-биз. Хем эринге баргаш, ол «Тосолду» ийн алгаш, эя-эриңиңден илалык, таңылап турда, ол чоокка ойноп турган бичи оолдар хайра көргөн.

Чогул чүе кире же дургунда оларын алаа костюм «чуу» хөдөженин баа билим-бис. Оларын бирээ Ч. Ооржак (аза илн Каара турганын чугаалап кааа, кески-ниц фамилиясы баа Ооржак турган) ол-ла чөринге кези дүшкөн чүе-дир. Оң акси-даа суук чүе төгүлген соон-даа дуураа ичүп калган. Ар-канын оң көрүш, корканымында тарай халчык эгелден. (Оларын дөшөп турганын алаа турган дөш бичи оолдар көргөн). Чадана 41 харлап чорур хөдөженин кижини сөмүтү хөдөженин ол болган.

Райкүсөкүмүн иштиги херектер килдизинде-даа, район прокуроруна-даа бар факты-лардаа алгаш көргө, К. Ооржактың сөмүтү өрткө амыды-алы оруктарында чамдык параллактар бар чорду. Ол РСФСР-ниң КД-ниң 209 чүд-үл-бисе ийн чыдаа хостаал-зын казып шийттирип чорбаа, бо чыдаан февралда оон чанын келген. Бичылда-даа ажил-агыга кирбиз. Иштиги херектер органы ону хоорай-да меколоналарын бирээ-зиге ажилдап кылдыр кий-рип-даа турган, хоржок, бич-дан чоруй бар. Арагаарың-даа сукулдуу, ол мурунда ар-агааа эмгес-те-даа, каттап ийн аар турган. Бичаңгаш ону арагаарың дандымыз кийр-ген.

Илет, бир кижиле ол териге буртуп каага, эскелери по-ртупап дийишкен. Оларынч тегелден турган териден ырак эвеске, тел хоразынга баа ийн кижиле өтү чыдыра мил-лиң ажилдакчылары тып ал-

ган. Белек-оол Ховалыг биле Чыдаан-оол Ооржак болган. Чыдаан-оол Ооржактың дугайында үстүндө чугаалаан бис, костюм садып алгаш «хэмжик» таймалдырган кижиле ош кышкыл. Белек-оол Ховалыг Чаданада төмүр-дөш үчүстүгү ажилдап турган, оон үгүс орук-септеге-тудуг эргеленип кирер деп турган кижилер. Ол хун ажилдап эгээр деп турган, кхайга итирп ол үдүсө каттышкан.

Ионь 1-нч кезжээ Чаданага соксуулар-даа болза, ас турган. Чыгып чайын баштайгы айы үнүп келгенде, өөрүшкүманий чөре элээр болгай. Чырык хүнге, даяр-гы амыдыралга чоргаарал, илгез улам хайгырар. Чаданага ол хүн ииний халап болур деп кийин-даа дүжүгө кирбиз: хоорайкылар чаданка амыдырал-бисе чурттап турган. Оске хүндерден илалар чүе чок. Чүгүлде септегини амыдыралга дөшүгө эскериле болган: ол чүд дээрге автомобиль кижилерини кергезбиз, машина шимчедик, кичине кудур. «Тосол А-40» деп болууда каянста савалык автотурга ажил-агы барган. нар магазинге киргенин. Ону келген садып алышканын аразында ийн-чаныс кижиле улаа-дараа сайп ап турган.

Кызыл РАЙОНДА Кур-Чер суурдан бо чыдаан февралда келген Чыдаан-оол Ооржак деп кижиле ол хүн костюм садып алган чүе-дир. Чогул ол кайы-даа албан чөреинге турум ажилга кирбиз. Улаууңуу дууузда дилең бугуар өг мажы чазан берил турган. Ол хүн Ч. Ооржак ол костюмга шыгжааган казыр-бисе төрөл кижиле бисе, бичиңга келсе, чогул болуу жин-балгайт-даа, өг-бүлө-даа чок (өг-бүлө-дөш чаргалан).

Оң каянста-даа чүе тууду алган чоранын кергенин баса бар, мычылда-даа ону кым-даа ожааваан. Садып алган костюм экел кааш, чо-руй барган.

Ч. Ооржакка өске кижилер-ниц каажан, кааа, каянчаар каттыжа бергенин кым-даа бич-бис. Оларын бөлдүрүп алган, Ооржактын костюмун «чуура», хоралыг чачыл элериң Чадана хемини кыдымиче кирип чыкканын кым-даа көрбөз, көрө-даа эскер-биз. Хем эринге баргаш, ол «Тосолду» ийн алгаш, эя-эриңиңден илалык, таңылап турда, ол чоокка ойноп турган бичи оолдар хайра көргөн.

Чогул чүе кире же дургунда оларын алаа костюм «чуу» хөдөженин баа билим-бис. Оларын бирээ Ч. Ооржак (аза илн Каара турганын чугаалап кааа, кески-ниц фамилиясы баа Ооржак турган) ол-ла чөринге кези дүшкөн чүе-дир. Оң акси-даа суук чүе төгүлген соон-даа дуураа ичүп калган. Ар-канын оң көрүш, корканымында тарай халчык эгелден. (Оларын дөшөп турганын алаа турган дөш бичи оолдар көргөн). Чадана 41 харлап чорур хөдөженин кижини сөмүтү хөдөженин ол болган.

Райкүсөкүмүн иштиги херектер килдизинде-даа, район прокуроруна-даа бар факты-лардаа алгаш көргө, К. Ооржактың сөмүтү өрткө амыды-алы оруктарында чамдык параллактар бар чорду. Ол РСФСР-ниң КД-ниң 209 чүд-үл-бисе ийн чыдаа хостаал-зын казып шийттирип чорбаа, бо чыдаан февралда оон чанын келген. Бичылда-даа ажил-агыга кирбиз. Иштиги херектер органы ону хоорай-да меколоналарын бирээ-зиге ажилдап кылдыр кий-рип-даа турган, хоржок, бич-дан чоруй бар. Арагаарың-даа сукулдуу, ол мурунда ар-агааа эмгес-те-даа, каттап ийн аар турган. Бичаңгаш ону арагаарың дандымыз кийр-ген.

Илет, бир кижиле ол териге буртуп каага, эскелери по-ртупап дийишкен. Оларынч тегелден турган териден ырак эвеске, тел хоразынга баа ийн кижиле өтү чыдыра мил-лиң ажилдакчылары тып ал-

ган. Белек-оол Ховалыг биле Чыдаан-оол Ооржак болган. Чыдаан-оол Ооржактың дугайында үстүндө чугаалаан бис, костюм садып алгаш «хэмжик» таймалдырган кижиле ош кышкыл. Белек-оол Ховалыг Чаданада төмүр-дөш үчүстүгү ажилдап турган, оон үгүс орук-септеге-тудуг эргеленип кирер деп турган кижилер. Ол хун ажилдап эгээр деп турган, кхайга итирп ол үдүсө каттышкан.

Ионь 1-нч кезжээ Чаданага соксуулар-даа болза, ас турган. Чыгып чайын баштайгы айы үнүп келгенде, өөрүшкүманий чөре элээр болгай. Чырык хүнге, даяр-гы амыдыралга чоргаарал, илгез улам хайгырар. Чаданага ол хүн ииний халап болур деп кийин-даа дүжүгө кирбиз: хоорайкылар чаданка амыдырал-бисе чурттап турган. Оске хүндерден илалар чүе чок. Чүгүлде септегини амыдыралга дөшүгө эскериле болган: ол чүд дээрге автомобиль кижилерини кергезбиз, машина шимчедик, кичине кудур. «Тосол А-40» деп болууда каянста савалык автотурга ажил-агы барган. нар магазинге киргенин. Ону келген садып алышканын аразында ийн-чаныс кижиле улаа-дараа сайп ап турган.

Кызыл РАЙОНДА Кур-Чер суурдан бо чыдаан февралда келген Чыдаан-оол Ооржак деп кижиле ол хүн костюм садып алган чүе-дир. Чогул ол кайы-даа албан чөреинге турум ажилга кирбиз. Улаууңуу дууузда дилең бугуар өг мажы чазан берил турган. Ол хүн Ч. Ооржак ол костюмга шыгжааган казыр-бисе төрөл кижиле бисе, бичиңга келсе, чогул болуу жин-балгайт-даа, өг-бүлө-даа чок (өг-бүлө-дөш чаргалан).

чок турган. Милицияда арага-чылар даңзынган оң алы баа кырып турган. Ол 1985 чылда баа хоралыг бир бундүмэ шикеш харын-даа ажилдап, эмчилер оң тини ал каан. Оң соонда баа ийн-чаныс чүе шикеш дөшөп тур-да, дүмэми харын асыкче сүт кудуп турган дөшкери каан. Бо улаада оон амы-камылааттың бисе.

СӨӨЛӨНДӨ БАРЫЛ хөй жиниң амымыла чөткөс. хо-ралыг чайыл элдерген хөд-дөшкенин төөгүтү кыска-мыл бичкирге мынды-дыр. Ол коргунчуг халап кандыг чыл-

Чөре бо талам-биле бо-даныр, кылдыр чүдүлде чүгө Чаданада эвес, республика-ның кайы-даа булдуңда хөй болуу. Мурунда ээртир сук-суну Чөмө-Хемчике хостут садып турар уени баа катал сагындым. Чаданага кан-дыг турган ийнк? Барык хүн-чүң чыгып хем-херек үгүл-дөшкенин болур туруу, олар-ны аразында кижилерини амы-тыны биле холбашканы-ры баа ээртир болгай.

— Мурунда чамдык дүн-хун дургундаа чүгө бодум беш хире үгүлдешиңкини сай-тарым, турум-деп, Ю. Даж-Сеге чугааладым. — Бир эвес арага садып кызыгаарлааган болза, — дэп ол чугаала-доосия бажын чайдм. Про-курор ажил ишын чугаалап оң. Чүгө каракты саргылар эвес, хары-даа ону тура тыр-тып турар ажил иш-дир.

Индиг-даа болза, үстүндө халап дөш районунуң партия, совет, административтг ор-ганын чөмөлөтүп алаар. Олар профилдиктиг хемчеглерин эвес боттадылар. СЭКП ТК-ның болгаш ССР-ниң Мин-истрлер Чөвүлөшкөн арага-лашкыга уул доктаамы уул-чөүлө бээр эртенге уеле кылган ажилын түнчөлдө иштин бичиңга чөмөлөтүп дөшкөн орукканы, өске мас-сала хемчеглер албай келгени оон илден-дир. Чогул санаар-га хары шупту кызырып ту-руу: дүржүң-чидирер, аар кемдешкенин чедирер чорук-тар, үтүшкенин, хундиг-нашкын, хөй-ниңи чөриниң корум-чурумун хамдар до-кумент 29-тан 60 хун чедир кызырылган, ам-даа кызырып турар.

А бо чогулмалыг чугаа-ларын артында кескү теспе-терин чыгып иш чыдырып олар эскербиз турарлар-дыр. Хамыктыг мурунда кижилер-биле тус-тус ажил аскап ту-руп дөшөп калган. Ажил кылбас, маңгысталаа амыды-ралдыг, тамы дүвүн харап алган кижилерини үчүдү бар, а олар-биле кылган дөшүгө ажил чок. Эни тура улусу-дуганын ажил баа соо-лааран. Нитизил-биле 576 дүжүгүн бар, а оларынч чүгө 10-15-н дөшүгүн-лаашкыны уул турары чөт-пөс ажилдык баа бир хөдө-жизил-дир. А хөмүр-дөш раз-роз, районун белеклек кезе-ри, халбэ заводу дэп иш-каш чөдөрлөп бо ажилга ха-мыскалгаш шуут кудулаан.

Чаданада лекция, беседа болбай турар деп чугаалап болбас. А оң ишчанын дугайында айттыр өске. Бича-ның араганын хоразынч дугайында, одоколон, соңга чуур чүдүлде дэп ишкаш бөдүм-дөшкенин сөзөмөндө кандыг хо-ран барыл, олар кижиниң ор-ганизмине кандыг салдарлар дэп ишкаш айттырларга доктааган кижиле бар бө?

ЧАНГЫС өс-биле чуга-лаарга, Чаданага, Чадана хемини эринге болган ооал-ондак дэп, буруу бугу оорганнарга, хөй-ниңи органи-зацияларынга ондөмүр-дир. Индыг чорукту бөдүмдөш-кенин аргаларын баш уул ди-леп тывар, төлөп чок кижилерин чүгө даңдылаа, а оларын-биле шуудурга ажил-даар, оларын кижизидер, чур-тун төлөп иш хамыктыларын одурунчө кирер дөш кү-лөжүшкенин уулдур хө-рек, ону хамааты арын-чүтүр негеп турар. Мдон сонгаар ка-ла-даа ишчар ажилдаа бол-за хоржогун Чаданага бол-ган халап кичээлери турар-дыр.

Д. ЧЫДЫМ,
«Шынны» корр.

эки чүе чугаалаас чорду-арага ишкен алаа, майла чал-чымган, ол-бо чөре аас-дыл уулдурган чорурун сактылар болуу.

Арагын «ыт ишпес ажил» сүт дикип чугаалажыры та-варылга эвес болгай. Ол дээр-ге оң хоразын дугайында чугаа-дыр. А ону ижеринден эртек, кижиге көрдүмүн хоран чүдүлери асче уулап-дыр бээр чорук чөре кайын-укталып, тыттып турары? Ол дээрге мөү-шынанын оскунган, арын-мүзүн артынга калган, амыралдык каас-чаражын эскербестэ, тамы дүвүнө дүшкөн кижилер ийн турар дээрден өске чүд деп тайыл-бырлаар боор.

Чөре бо талам-биле бо-даныр, кылдыр чүдүлде чүгө Чаданада эвес, республика-ның кайы-даа булдуңда хөй болуу. Мурунда ээртир сук-суну Чөмө-Хемчике хостут садып турар уени баа катал сагындым. Чаданага кан-дыг турган ийнк? Барык хүн-чүң чыгып хем-херек үгүл-дөшкенин болур туруу, олар-ны аразында кижилерини амы-тыны биле холбашканы-ры баа ээртир болгай.

— Мурунда чамдык дүн-хун дургундаа чүгө бодум беш хире үгүлдешиңкини сай-тарым, турум-деп, Ю. Даж-Сеге чугааладым. — Бир эвес арага садып кызыгаарлааган болза, — дэп ол чугаала-доосия бажын чайдм. Про-курор ажил ишын чугаалап оң. Чүгө каракты саргылар эвес, хары-даа ону тура тыр-тып турар ажил иш-дир.

Индыг-даа болза, үстүндө халап дөш районунуң партия, совет, административтг ор-ганын чөмөлөтүп алаар. Олар профилдиктиг хемчеглерин эвес боттадылар. СЭКП ТК-ның болгаш ССР-ниң Мин-истрлер Чөвүлөшкөн арага-лашкыга уул доктаамы уул-чөүлө бээр эртенге уеле кылган ажилын түнчөлдө иштин бичиңга чөмөлөтүп дөшкөн орукканы, өске мас-сала хемчеглер албай келгени оон илден-дир. Чогул санаар-га хары шупту кызырып ту-руу: дүржүң-чидирер, аар кемдешкенин чедирер чорук-тар, үтүшкенин, хундиг-нашкын, хөй-ниңи чөриниң корум-чурумун хамдар до-кумент 29-тан 60 хун чедир кызырылган, ам-даа кызырып турар.

А бо чогулмалыг чугаа-ларын артында кескү теспе-терин чыгып иш чыдырып олар эскербиз турарлар-дыр. Хамыктыг мурунда кижилер-биле тус-тус ажил аскап ту-руп дөшөп калган. Ажил кылбас, маңгысталаа амыды-ралдыг, тамы дүвүн харап алган кижилерини үчүдү бар, а олар-биле кылган дөшүгө ажил чок. Эни тура улусу-дуганын ажил баа соо-лааран. Нитизил-биле 576 дүжүгүн бар, а оларынч чүгө 10-15-н дөшүгүн-лаашкыны уул турары чөт-пөс ажилдык баа бир хөдө-жизил-дир. А хөмүр-дөш раз-роз, районун белеклек кезе-ри, халбэ заводу дэп иш-каш чөдөрлөп бо ажилга ха-мыскалгаш шуут кудулаан.

Чаданада лекция, беседа болбай турар деп чугаалап болбас. А оң ишчанын дугайында айттыр өске. Бича-ның араганын хоразынч дугайында, одоколон, соңга чуур чүдүлде дэп ишкаш бөдүм-дөшкенин сөзөмөндө кандыг хо-ран барыл, олар кижиниң ор-ганизмине кандыг салдарлар дэп ишкаш айттырларга доктааган кижиле бар бө?

ЧАНГЫС өс-биле чуга-лаарга, Чаданага, Чадана хемини эринге болган ооал-ондак дэп, буруу бугу оорганнарга, хөй-ниңи органи-зацияларынга ондөмүр-дир. Индыг чорукту бөдүмдөш-кенин аргаларын баш уул ди-леп тывар, төлөп чок кижилерин чүгө даңдылаа, а оларын-биле шуудурга ажил-даар, оларын кижизидер, чур-тун төлөп иш хамыктыларын одурунчө кирер дөш кү-лөжүшкенин уулдур хө-рек, ону хамааты арын-чүтүр негеп турар. Мдон сонгаар ка-ла-даа ишчар ажилдаа бол-за хоржогун Чаданага бол-ган халап кичээлери турар-дыр.

Д. ЧЫДЫМ,
«Шынны» корр.

ТҮҢНӨЛ КИЧЭЭЛДИҢ ЭРТКЕНИ

«Ажылчыл чонунуң политик-тиг, экономиктиг өөрдөлтө системанын эле тургузарынч кол улаанымшыкынын» төлөвисиле идеология ажил-дакчылары, дыңакчылар, про-пагандистер чө-чөргө сайга-рып чугаалашкан, санал-оно-дун кийргенин. Төлөвисиле чугаалажып турда, бир кол ай-тырыг өөрдөлтөнүң уткы-шын-арыа хүн бүрүнү амыдыра-ды-биле сырй холбазар, ки-чээлди эртериниң арга-хе-авырларын чазартып турган. Кроссаркинниң политиктиг ин-ститутунуң Кызылда фили-алыга бо өөрдөлтө чымын түнчөл кичээл ажил-херекчи оон хөдирлг эртен.

Түнчөл кичээлди эртерден баштай белекче ажилдарын чоруткан бис. Дыңакчылар-ның таламында ол кичээлди эртеринге кошкып кириш-кен, сонургал чок кижиле бол-ган. Кичээлдин кол темасы — чуртун социал-экономик-тиг хөдүлдезин дүргөдөшиниң стратегтиг улаанымшыкы. Дыңакчылар ол темага ха-маарышкан дискуссыяларга илалейлг киришкенер.

СЭКП-ниң чуртун социал-экономиктиг хөдүлдезин дүргө-дөшиниң стратегтиг улааным-шын уткы-шын арга-хөдөжө-лө-нүч кабарчылар эргелекчи С. Биче-оол, партия орга-низациянын секретарь, ав-томобиль транспорту кабар-чының улут башкысы С. Ива-нова, нията эртериниң улут

башкысы Л. Цыгалаев, улуттук болгаш хамааты ту-луунуң кабарчынын асси-стентин Н. Демин, механика болгаш математика кабар-чының доцентин К. Халкеев, автомобиль транспортуң ка-барчынын улут башкысы С. Катаргин олар аразында чи-диг чугаалажып, факт-барым-дааларга даянып, кичээлди со-луу эртеринер. Кичээлди ажил-херекчи оон хөдирлг кылдыр эртериниң индыг со-нуургалы болдуруп, изиг мар-гылдааны тургускан.

Кичээл эрлп турган аудиторыны бир-ле барынч чүк чурттарында чөдө берген бө-лүк совет хамаатыларынч ба-рынч чүк чурттарыны кор-респонденттери-биле ужура-лыска болуп турар кылдыр тургускан. Айтырлары баш уул белекчиз, салыр айты-рыларын бистин чуртувуста амыдыралдыг индыг темала-рыга дорт хамааркып турар кылдыр кылган, ыңаңгаш оларын дыңакчылар аразында маргылып, бистин чурту-вувуста чоруп турар эле тургу-туушкунга хамаарыштыр ки-жи бүрүз белик харыскал-гыга чугаалап турганар.

Ажыл-херекчи оон хөдирлг эрлп турган кичээлдин үеинде дыңакчы чөдүзү болууда хамаарыштыр харылаар ай-тырларылг, аныг дүлгө-лөтүл турган. Пресс-бөдүм-дөш уулдургуу, улуттук болгаш хамааты тулуунуң кабарчы-

ның ассистентин В. Чудинава баа ол ишкаш корреспондент-тер болуп кичээлге киришп-турганар В. Анурганов, В. Верникий болгаш эскелер-даа чүгө салган айтырларга ха-рым бээр-биле кызыгаарла-май, принципалдыг, чидиг чугааны чорудуп, амыдыралда бар барымдаа-факты түшү хө-нүм сайгарып, контрагументи-лерин тургузуп, чидиг айты-рыларын оон эртерейн чугаа-ны кылмып турганар. Чижээ-лээрге, мындыг айтырларын дыңакчылар сайгарып чугаа-лашканыр: социалистг ин-и-лде үейиле революциялар болуу бээр бө, ол кандыг боол болууру, СЭКП-ниң сымалар аразының салгал даччыр ула-анымшыкы кандыг болууру, социалистг инитилеге кижиниң илаалы кандыг болууру, ол амыдыралга канчаар бот-таныр? Бо болгаш эске-даа айтырларга хамаарыш-тыр бугуарелдиг, хамы уткылыг хары бээр илал-ла белек эвес, ону амыдыралдан чи-ке-тил биле холбап, марксизм-ле-нинизминч түлөвисилерниң партияның документаларыга даянып турган, тодаргай ха-рым бээр асеттинер турган.

Ол түнчөл кичээл эрлп тур-ган үеде социалистг инити-лелде бар болуп эрлп турар өөрүлдектиг айтырларынч дугайында, оларынч бугуарелдиг хөдүлдезиниң үер дөш бо-луп, бугуурткуч күштер баа

Ажыл-херекчи оон хөдирлг эрлп турган кичээлдин үеинде дыңакчы чөдүзү болууда хамаарыштыр харылаар ай-тырларылг, аныг дүлгө-лөтүл турган. Пресс-бөдүм-дөш уулдургуу, улуттук болгаш хамааты тулуунуң кабарчы-

Н. МИГУШЕНКО,
пропагандист.

бугуурткуч хамаарышканын-иң дилектиказын көртүрү турарынч дугайында чугаа солуг, амыдыралч эркен. Ол чугаага илалыг дийн-ка-чы Д. Бузур-оол хамы уткы-лгел тодаргай харыларын бе-рип турган.

Кичээлге инитилелди улам демократичдыр, бот-башкар-тыларын сайырадыр, социал-изм үеинде бараан-акша ха-рылааган экономиктиг бира кылдыр долдуу-биле ажилла-рыкын, аргаларын материалдыг соууругады хандыраын дың-акчылар сайгарып чугаалаш-каныр. Бо айтырда хамаа-рыштыр дыңакчыларынч (и-ниң ам-даа чөткөс, кел-лэр өөрдөлтө чымын-ла экономиктиг категория-лар айтырын улам хамы өөр-көр, немелде хөдөж амыр деп кичээлдиң организациы-лар түтүп чугаалашканыр.

Ажыл-херекчи оон хөдирлг кылдыр эркен түнчөл кичээл-ге дыңакчылар Л. Цыгала-ев, Ф. Бузукеев, С. Ивано-ва, Чырдымшыкы бажын-иң консултанты В. Пала илалейлг киришкенер. Түн-чөлдө дыңакчылар кичээл-ди эртериниң иштин алган аргазы: социалистг инити-лелде чугаалажып, келер өөр-дөлтө чымыла баштайгы кичээлди политиктиг кезке эер-верлп кылдыр эртериниң ду-гуртуканыр.

Н. МИГУШЕНКО,
пропагандист.

ТҮҢНӨЛДӨР

ТОКМО. СЭТА-ның корреспондентин Василий Голы-ниниң даччылары болза: америк атомут бомбалаш-кынарга таарышканынч хөй кезиниң амы уениң Япо-низиңда онлашкан үдүлэз адым чорук болгаш эметте-лесе азырлар. Чуртун кадык камгалаа болгаш социал хан-дыралга министрствозунуң чоруткан шийчелдериниң ми-ла парлап үлгүрөн түнчөлө-дир ол дугайыг терчилеп ту-руу. Амы уеле Хироманы болган Натасканын америк-нарынч атомут бомбалаш-кыныга таарышкан 367 муң кижини Японияда албан азы-биле даңдылаан. Оларын ба-рык-ла чартым үргүчү-ле эм-нелгелерге кезип турар. Ол кижилерин 50 ажил хуузу хо-чураан ажил чок кижилер бооп турар. Дерттүн бири — ажыл-биле ядараңгай кижилер.

«Мээп амыдыралым — үткө»

төл чок хамыкчестениншиң, ыңаңгаш мен иччар чуртта-рының хөдөж көрүп турар мен. Ол бугууу дооскан, бо-дун амы-тамыга четтер деп бичым-биле шийттирел аа-ган мей-ле.

Атомут бомбалашкыны та-варышканынч бугу-япон чөвүлө Хироманы болган Натасканың бомбалашкыны таарышканырга курууе ду-данышканынч көртүр дугайы-да хоолдуу хуузу адым консерваторлар чаданал ба-за катал негиз. Оң негелде-зин оппозицияның кол партия-лары, профналар дөткни турар. Ичылда-даа даяны соонда эр

СПОРТ • СПОРТ • СПОРТ • СПОРТ • СПОРТ • СПОРТ • СПОРТ • СПОРТ • СПОРТ • СПОРТ

Шиметти Октааш, спартакиа-
даның тулган чемпиону атты
чаалап алган. Иштики херек-

Ча адары
Ча адарының спорту республика-
ликийн чамдык районнарын-
га ол деген дыймырлар. Үлү

Спартакнадага эки судья-
лазны дээш Эрзінде ажыл-
агыйлар аразында көжүр чү-
рүр механизмистаттыгыя ко-
лонияныч чолачызы Кызыл-
оол Майдыр. Кызылдан Алек-
сандр Горшков, мөге салыкчы-
лары Мөңгүн-оол Ооржак,
Эдер-оол Доржу, эки спортчу
хеп дээш Чоңа-Хемчиктен Са-

Чуруктарда: спартакна
дана. Ааторнуц фотолары.

ШКОЛАЧЫЛАР

Кеш. Түнөсхиле Бажын-Алтан ортумак школазынын команда-лары бийи чери ээлейи, шя-чир кубукту, ортекти белек терин чаалан алган.

Д. СААЯ.

С. ШАРАВИИ

**ЭМЧИНИҢ
СҮМЕЗИ**

Бесед. 19.25 — «Азия тоғай-
тутурундалары» Меллер, «Сов.
гидроаэрология утуктурун», 19.45 —
Меллер, 19.55 — Чарладалар
МОСКВАДАН
20.00 — «Гамчичик удулар
яшайлар», «Мактиничик кы-
мыскай» Мультифилм, 1-ги
кезе, 20.15 — «Музыкалык
кыоско», 20.45 — Док. филм
21.00 — «Уе», 21.35 — «Ылак
пыла дутайлаа» моволот
УССР-пая улуустук артист
С. Ротариуни кыюулаа-бы-
филм-компет, 22.45 — А. С.
Пунтацин тоғайлаарына эл-
тературу композиция, 23.30
— 00.20 — Бут бамбук, СССР
театралдык, «Торледа»
«Жалдыртис».

Кызылга кута булуттаар
хунду биче чыгастар. Дуу
агарыны температуразы 5—7
хунду 18—20 градус тыгыз
болур.

**Ы. ФИЛАРМОНЯЗЫНЫҢ
ОН ОНОРКӨРҮЗГҮСҮ**

Кокдөртөр Хову-Аксы суу-
га юны 12-де, Кызыл хоорай-
ны юны 10-дө тейттыга юны
13-14-те, Барын-Чемчик на-
йотга юны 15-те болур. Эге-
дери 14,00 шакта.

Хожмуш чык тейрини,
армоянныгыз, Ноган тейри-
ни кыскаллында билеттери
салым турар. Коллективни ка-
гыслары хулою ан турар.

АССР-яни Ном үндүрер чер,
графия болгат ном салымыны
хтояни талазы-биле күрүс

**ИЮНЬ 10-ДА
БИРГИЙ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН**

7.00—Эртенги гимнастика.
Музыкальфильм. Музыка. 7.30
—Сүе. 8.15 — «Уяктун ооза-
дайы». Уран-төчөн телефильми.
1-ги. 2-чи сериялары. 10.35 —
10.45 — Меллээр. 16.00 —
Меллээр. 16.10 — «Эле тур-
густуушукуну: дуржула тур-
ган айтырылар». Док. теле-
фильмин баштайгы көргүзү.
17.00 — Сүе. 17.30 — Кичи
Н. Королд. — 17.30 — «Ыл-
ла тургум». Фотокопиру.
17.35 — «Кичи болгаш хоолду».
ССРС-нин юстиция минист-
рин ооралчызы М. П. Вы-
шняцкий-биле укуржалды.
18.05 — Баскетбол. Европа
чемпионданы. Эр кижилер. 18.45

(Солгунуң дараазында
номери нумер 12-ге үсөр).

КИНО

ИЮНЬ 10-ДА

«НАВАЯРАЛ»: «Суалба ба-
рабичи» 9,30, «Новые аме-
зонки» 11,20, 13,30, 15,40, 17,50,
20,00 шақтарда.

«КАА.ХЕМ»: «Мультибор-
ки» 10,30, «Сиртаки» 14,00,
16,00, 18,00, 20,00 шақтарда.

«ПИОНЕР»: «Властелин вре-
мени» 9,30, 16,10, «Дубравка»
11,10, «Прощество на ушине
Павлака» 13,00, «Тайный послы»
17,50, 20,30 шақтарда.

«ВОСТОК»: «Трое мужчин и
маленькая вояка» 15,00,
16,50, 18,40, 20,30 шақтарда.

2-23-35, секретариат.	Солу
-----------------------	------

КЫЗЫЛДАН
18.15 — Уруткалар. фильм
18.35 — Тываның «Хундулду»
диал Демээ» орденин көжүмү
ция театрынын артист
ринин көрүш. 19.15 — Д
ей байдалында дугайымы
бесед. 19.25 — «Азия тогу
Улуурудег» Мелдээр. «Сов
гуладарга уктурму». 19.45
Мелдээр. 19.55 — Чарладала

МОСКВАДАН
20.00 — «Тамчыктар удуар
чауштар». «Максимык кы
мыскык» Мультифильм. 1-г
көзү. 20.15 — «Музыкалык
люкс». 20.45 — Док. фильм
21.00 — «Уе». 21.35 — «Ылак
ция дугайында монологу
УССР-нин улустуң артист
С. Ротариуң кыргыттези-бай
фильм-конт. 22.45 — А. С
Пудкиндин чогаалдарына ли
тературат композиция. 23.30
— 00.20 — Бут бимүү. СССР
темплонам. «Торпедо»
«Жалгырыс».

телегенде 15—20 метр мелер
Хунтуе 15—20 чамакы черлер
ге 6—11 градус чыгыр.

Кызылга кута булуттаар
хүндү биче чыгарар. Дуу-
азарнын температуразы 5—7
дүндү 18—20 градус тыгыз
болур.

**Ы. ФИЛАРМОНОВУНЫҢ
ОН ОНОРКӨРҮЗГҮСҮН**

Кокдөртөр Хову-Аксы суу-
га юны 12-де, Кызыл хоорай-
ны юны 10-дө тейткыга юны
13-14-те, Барын-Чемчик на-
йотга юны 15-те болур. Эге-
дери 14,00 шакта.

Хожу-муш тырманын,
армояннын, Ноган тейри-
нин, кыскалардына билеттери
салым турар. Коллективтик ка-
гыларын хүдүн ач турар.

АССР-яни Ном үндүрер чер,
графия болгат ном салымыны
хтояни талазы-биле күрүс

графия болгаш ном салымнын
стерилин талаазы-биле күрүш
тедизин типографиязы. Кызыл,
тнжени болгаш Кравченко
кудумчузу, бажын № 1.